

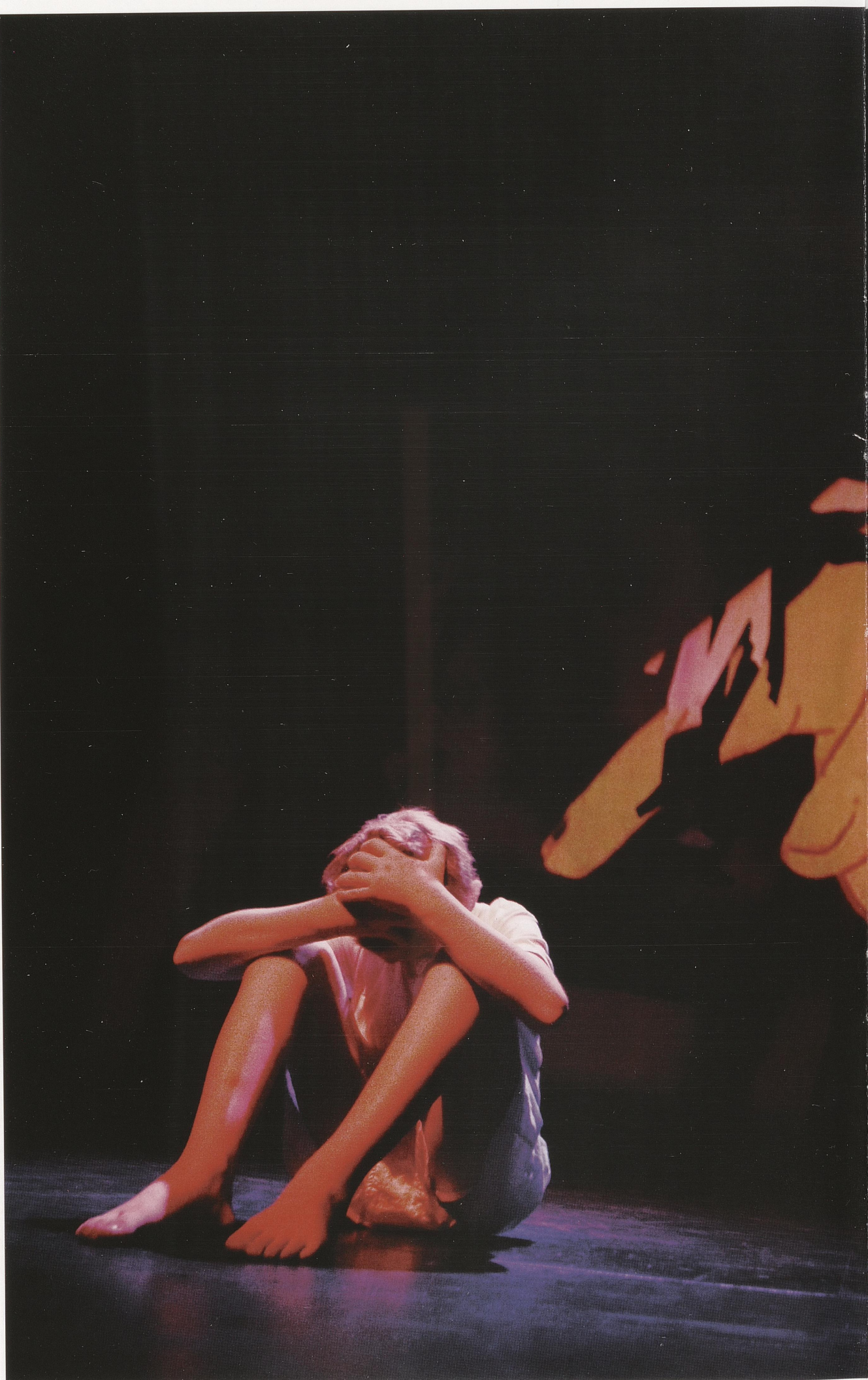
FANNY & ALEXANDER

AV INGMAR BERGMAN

AV INGMAR BERGMAN

Regissør: Vibeke Bjelke
 Scenograf: Steffen Aarving
 Kostymedesigner: Marie i Dali
 Lysdesigner: Geir Hovland
 Maskør: Kati Sjøgren
 Oversetter: Torstein Bugge Høverstad

Med:

HELENA EKDAHL, født Mandelbaum, enke, forhenværende skuespillerinne:	Kirsten Hofseth
OSCAR EKDAHL, hennes eldste sønn, teaterdirektør:	Karl Bomann-Larsen
EMILIE EKDAHL, hans hustru, skuespillerinne:	Ellen Birgitte Winther
ALEXANDER, 10 år:	Henrik Rognaldsen / Ulrik M. Lullau / Sindre Revheim Svellingen
FANNY, 8 år, deres barn:	Karen Rødland Thowsen / Josephine Larsen / Synne Odland Aase
CARL EKDAHL, professor, Helenas andre sønn:	Jon Ketil Johnsen
LYDIA EKDAHL, hans hustru, tyskfødt:	Sissel Ingri Tank-Nielsen
GUSTAV ADOLF EKDAHL, restauratør og forretningsmann, Helenas tredje sønn:	Bjørn Willberg Andersen
ALMA EKDAHL, hans hustru:	Ragnhild Gudbrandsen
PETRA, 16 år:	Thea Borring Lande
JENNY, 14 år, deres døtre:	Reny Marie Gaassand Folgero
MAJ, låghalt barnejomfru hos Oscar og Emilie:	Irene Waage
FRØKEN ESTER, husjomfru hos fru Helena:	Wenche Kvamme
FRØKEN VEGA, kokke hos fru Helena:	Rhine Skaanes
ISAK JACOBI, jøde, forretningsmann:	Sverre Røssummoen
ARON:	Kim Kalsås
ISMAEL, ca. 16 år, hans søstersønner:	Thea Borring Lande
EDVARD VERGERUS, Biskop:	Stig Amdam
HENRIETTA VERGERUS, hans søster:	Rhine Skaanes
Fru BLENDA VERGERUS, deres mor :	Wenche Kvamme
ELSA BERGIUS, deres faster:	Geir Amundsen
JUSTINA, husjomfru:	Reny Marie Gaassand Folgero
FILIP LANDAHL, instruktør og skuespiller:	Gerald Pettersen
THOMAS GRAAL, skuespiller:	Kim Kalsås
MIKAEL BERGMAN, ung lovende skuespiller:	Svein Hofseth Hovland
POLITIINSPEKTØR	Gerald Pettersen

Dramaturg: Solrun Toft Iversen
 Inspisient: Bastiaan van der Pas
 Lyddesigner: Bjarte Våge
 Rekvizitør: Cathrine Hopstock/Espen Røen
 Sceneteknisk ansvarlig: Kenneth Mackintosh-Lund
 Sufflør: Britney Elise Sudmann Mack
 Regiassistent: Lars Harald Maagerø

Teaterforlag: Josef Weinberger Ltd.

DNS takker teaterpedagog Sissel Ruste for hennes arbeid med barna, og Hilde Sol Erdal for bistand med koreografien.

Dekor og kostymer er produsert på Den Nationale Scenes verksteder.
 Forestillingen varer i ca. 3 timer, inkludert pause.
 Det er ikke tillatt å fotografere, filme eller å gjøre lydopptak under forestillingen.

Premiere på Store Scene lørdag 8. september 2012

Kjære publikum

For mange år siden leste jeg Ingmar Bergmans selvbiografi *Laterna Magica*. En bok om barndom og drømmer, angst, gleder og kunstnerliv.

Fanny & Alexander er utvilsomt Bergmans mest selvbiografiske verk. Han var selv prestesønn og hans barndom preget både ham og hele hans kunstnerskap for livet. "Når man som jeg är född i en prästgård, stiftar man snabbt bekantskap med djävulen", har han selv uttalt.

Som gutt fikk Bergman et lysbildeapparat, en *Laterna Magica*. 11 år gammel begynte han å spille dukketeater, og gjennom dette oppdaget han hvordan han kunne finne et uttrykk for alt han hadde opplevd og fantasert.

Det er dette som er vår inngang til å lage teater av Bergmans film. For vi skal ikke gjengi en film på scenen. Vi skal levendegjøre en personlig fortelling på teatrets premisser.

Med vårt eget strålende ensemble og teatrets unike virkemidler, ønsker vi å fortelle historien om hvordan man kan velge å leve sine liv. Bergman har selv sagt at kabaler er det eneste i livet som krever en ubestikkelig moral. I *Fanny & Alexander* møter vi to motpoler: den livsglade teaterfamilien på den ene siden og det strenge regimet i biskopens hus på den andre. Menneskene fra begge miljøene har alle tatt sitt eget moralske standpunkt til livet og omgivelsene.

Arven etter Ingmar Bergman har for alvor inntatt teatret. Nå blir flere av filmene hans til scenekunst på teaterscener rundt i verden.

Vi vil særlig ønske den danske regissøren Vibeke Bjelke velkommen tilbake på Den Nationale Scene. For ti år siden skapte hun en legendarisk Skandinaviapremiere på DNS med teaterversjonen av Thomas Vinterbergs film *Festen*. Nå er hun tilbake for å ta en annen sterk historie fra film til scene.

Det er med stor stolthet vi nå sier velkommen inn i Bergman og *Fanny og Alexander* sin virkelighet.

Velkommen på DNS!

OM INGMAR BERGMAN

AV TOVE JENSEN HOLMÅS

"Jeg bøyd meg over dukketeateret mitt, lot teppet vellystig gå opp for Rødhettes mørke skog eller Askepotts opplyste festsal. Min lek gjorde seg til herre over scenerommet, min innbilning befolket det." (*Laterna Magica*, 1987)

Ernst Ingmar Bergman ble født i Uppsala i 1918. Faren var prest, først i Uppsala, siden i Hedvig Eleonora menighet i Stockholm. Ingmar var den midterste av en søskenflokk på tre. I hjemmet hersket streng disiplin, guttene ble hardt straffet for det foreldrene anså som forseelser. I sin selvbiografi *Laterna Magica* fra 1987 beskriver han hvordan han tidlig lærte å forstille seg eller dikte opp ting eller simulere besvimelsesanfall - for å unngå straff. Han var sterkt knyttet til sin mor og mormor. Samværet med mormoren på hennes landsted i Dalarna ga ham en følelse av frihet og selvstendighet.

Gradvis kom teateret inn i hans liv.

Han ønsket seg så veldig en *Laterna Magica*, datidens type lysbildeapparat, til jul. Til hans store skuffelse var hans det eldre bror som fikk den. Ingmar fikk imidlertid byttet det til seg for 100 tinnsoldater, og hans lykke var gjort. Han laget sin første teaterforestilling i eget dukketeater. *Laterna magica* ble

på 1800-tallet blant annet brukt i omreisende show for å vise bilder som for sin tid virkelig var magiske: Spøkelsler, svevende ånder, men også historier fra Bibelen eller annet oppbyggelig stoff.

Etter endt skolegang begynte Ingmar Bergman å studere litteratur, men etter hvert opptok arbeid med teater all hans tid: Amatørteater, barneteater, studentteater. Han fikk så jobb som manuskriptmedarbeider i Svensk Filmindustri. I 1944 ble han ansatt som sjef ved teateret i Helsingborg. Han var landets yngste teatersjef.

Noen år senere ble han sjef ved Malmø Stadsteater. I hele sin teaterkarriere var han opptatt av - og satte opp - de store klassikerne. Strindberg og Ibsen vendte han stadig tilbake til. I 1963 fikk han den prestisjefylte jobben som sjef på Dramaten i Stockholm.

Samtidig skapte han seg et etter hvert betydelig navn som filmregissør. Her tok han opp eksistensielle

spørsmål om livet og det moderne menneskets syn på døden, også samlivsproblematikk, og kvinners tilværelse. Han gikk nye veier, samarbeidet med den eminente fotografen Sven Nykvist og vant flere internasjonale priser for filmene sine.

Problemer med skattemyndighetene i 1976 førte til at han flere år jobbet i utlandet. Han ble pågrepet av politiet som møtte opp på jobben hans på Dramaten. Bergman fikk nervesammenbrudd og måtte innlegges. Han ble senere renvasket for beskyldningene om skattesnusk, men orket ikke å jobbe mer i Sverige, og dro til München, hvor han ble ansatt ved Residenztheater i 1977. Han satte opp flere av sine gamle favoritter blant klassikerne: *Et drømmespill*, *Tre søstre*, *Hedda Gabler*, *Tartuffe*.

I 1979 begynner han så å skrive på manuset til *Fanny og Alexander*, og produksjonen av filmen starter et år senere. Opptakene foregikk fra november 1981 til sommeren 1982, og filmen hadde premiere i desember

1982. For mange Bergman-entusiaster var denne filmen overraskende lys og humoristisk i tonen, samtidig som den formidlet mørke og vanskelige bilder fra barnesinn. Noen kritikere så den som et publikumsfrieri fra den heller mørke, gåtefulle svenske regissøren, andre mente den var en av vår tids beste filmer. Den ble vist på filmfestivalen i Venezia i 1983, hvor den vant en av prisene. I 1984 fikk filmen hele 4 Oscar, blant annet for beste utenlandske film, beste foto og beste kostyme. Bergman var nominert i klassen for beste regi. Det ble også laget en tv-produksjon i flere episoder.

Fanny og Alexander ble den siste langfilmen Ingmar Bergman regisserte.

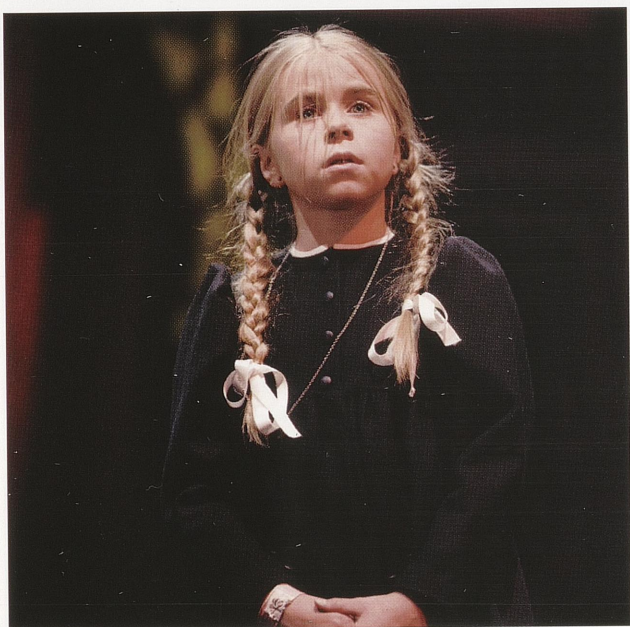
I sin lange karriere regisserte han over 40 spillefilmer og hadde regien på 172 teateroppsetninger. Han døde på sitt kjære Fårö i 2007, 89 år gammel.

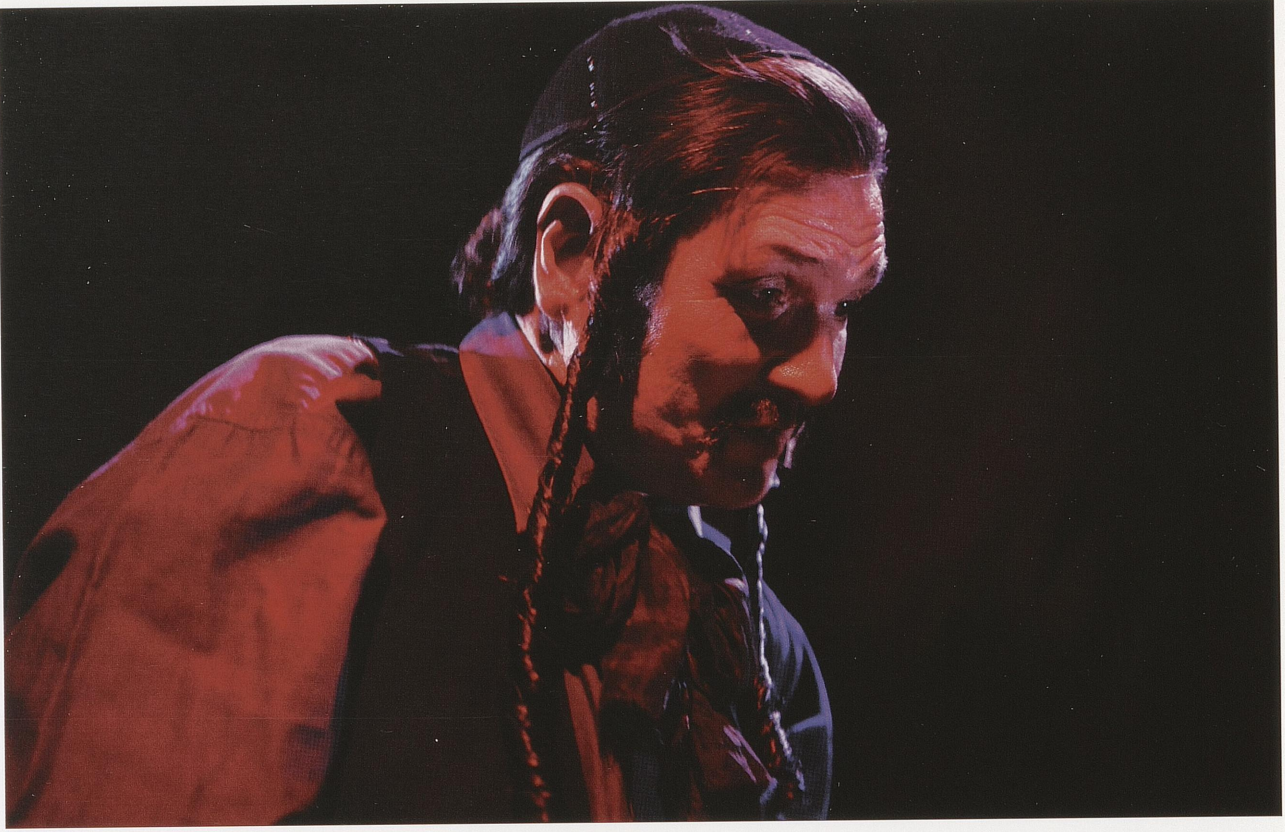

Fra film til teater

AV PETTER NÆSS, FILM- OG TEATERREGISSØR

Jeg har blitt spurt om å si noe om overføringen av et dramatisk materiale fra film til teater. Det har jeg takket ja til, for å tvinge meg selv til å tenke over hva det innebærer.

Jeg har selv laget film av tre egne teateroppsettinger, blant annet *Elling* og *Tatt av Kvinnen*. Med andre ord har jeg gjort reisen den andre veien. Først og fremst gjorde jeg det for å kunne fortelle historien en gang til, for å kunne gi et annet fokus. Det er så mange myter og påstander om hva film og teater er. Men alt handler om historien du ønsker å fortelle, hvilken form eller grep du ønsker å bruke for å fortelle den, og om å skape fokus der du vil ha det.

I teater er rommet viktig. Man ser stort sett hele skuespilleren, hele kroppen. Men du sitter allikevel i en stadig veksling mellom nære, halvnære og store bilder. Vi forsøker til enhver tid å flytte publikums oppmerksomhet dit vi ønsker den skal være. Filmen gjør det blant annet med kamera, lys, musikk, og lyd. Og teater med plassering av skuespillere på scenen, med lys, musikk og lyd. Med andre ord er det de samme virkemidler. Men det er en stor forskjell mellom film og teater og det er at filmen flytter publikums oppmerksomhet ved å flytte eller bevege kamera. På teater sitter man stort sett og ser på det samme rommet hele tiden. I det rommet skal alt foregå.

Kameraet har en psykologisk effekt på publikum. Om det beveger seg mot eller fra forteller noe, om det har en urolighet eller sitring sier en ting, om det står stille betyr det noe annet. På scenen har man ikke den muligheten, det overlates i større grad til skuespillerne og deres fysiske språk og hvordan regissøren har arrangert dem, hver for seg og i forhold til hverandre. I teateret er tilskueren stort sett statisk. På film flyttes kameraet dit vi vil ha det. I teateret er publikum (kamera) plassert og utsnittet gitt. Innenfor dette utsnittet skal det skapes bilder; brede, høye, små og store.

Noe av min erfaring med å gå fra teater til film er at man fjerner mye av den illustrerende teksten man trenger på teater og viser det med bilder i stedet. Teateret forflytter ofte publikums oppmerksomhet med tekst: "Se der kommer en gammel mann med gul jakke gående ned bakken....". På film ville man bare vist det.

Men absolutt alt er mulig på teater også. Man kan like gjerne være med på en reise jorden rundt på teater som på film. I filmen kan det hende de har

vært jorden rundt. På scenen har man det naturligvis ikke, men allikevel oppleves det slik. Om det har vært en fin reise handler ikke om i hvilket medium den foregår, men om de som har tatt deg med har gjort det interessant eller ikke. Om man har klart å skape en nærhet til, og innsikt i karakterene, om landskapene og bildene har bidratt til å belyse og forsterke både det intime og det storslagne. Om det til forveksling har minnet om selve livet.

Når dette skrives har jeg naturligvis ikke sett kveldens forestilling så jeg kan ikke uttale meg om hvilke virkemidler som brukes. Men jeg er ganske sikker på at når dere går hjem i kveld har dere mange bilder på netthinnen. Det handler om historien er godt og interessant fortalt og at sentrale øyeblikk eller hendelser betones slik at de står frem og leder publikum videre inn i fortellingen; skaper forvirring, nysgjerrighet, eller klarhet.

Uansett er det ingenting som kan måle seg med levende teater. Når det er godt. Timingen, rytmen, dynamikken skapes av levende mennesker rett foran øynene på andre levende mennesker, som ser store

bilder, små bilder, øyeblikk og helhet. Der og da. Man kan ikke stoppe, spole frem eller tilbake, bare være med på det som skjer på nytt, kveld etter kveld. Som filmregissør har man kontrollen helt frem til sluttresultatet. Den kontrollen må man gi fra seg når teppet går opp på premieren og forestillingen lever sitt eget liv i dialog med et levende publikum.

Den aller største forskjellen er at teater får man *bare* på teater. Film får man overalt; på mobilen, på flyet til Kanariøyene, hjemme i stuen og i bilen, men den er fortsatt best på kino. Hvis den er god.

Den store utfordringen er uansett å få både film og teater til å minne om det virkelige livet og skape interessante øyeblikk av identifikasjon og gjenkjennelighet. Alt er juks, men det skal føles virkelig eller sant.

Det er vel få som har behersket begge medier bedre enn Ingmar Bergman.

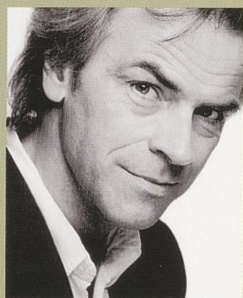

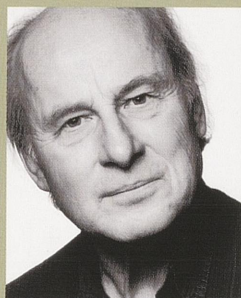
PÅ SCENEN

STIG AMDAM

**BJØRN WILLBERG
ANDERSEN**

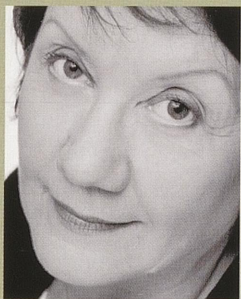
KARL BOMANN-LARSEN

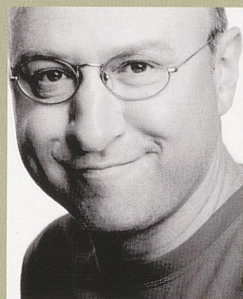
**RENY MARIE GAASSAND
FOLGERØ**

**RAGNHILD
GUDBRANDSEN**

KIRSTEN HOFSETH

JON KETIL JOHNSEN

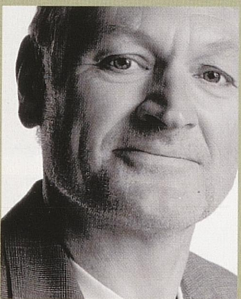
KIM KALSÅS

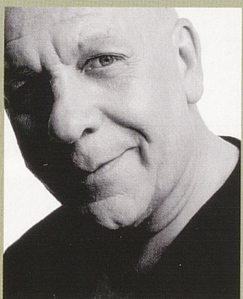
WENCHE KVAMME

THEA BORRING LANDE

GERALD PETERSEN

SVERRE RØSSUMMOEN

RHINE SKAANES

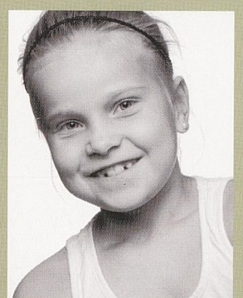
**SISEL INGRI TANK-
NIELSEN**

IRENE WAAGE

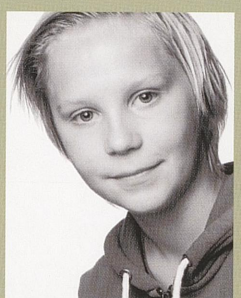
**ELLEN BIRGITTE
WINTHER**

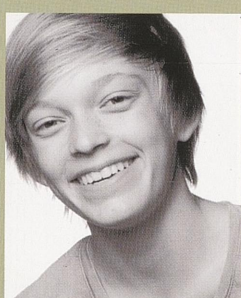
SYNNE ODLAND AASE

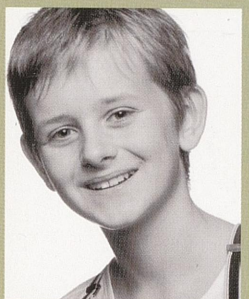
JOSEPHINE LARSEN

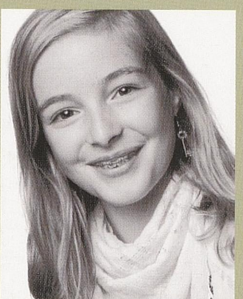
ULRIK M. LULLAU

HENRIK ROGNALDSEN

**SINDRE REVHEIM
SVELLINGEN**

**KAREN RØDLAND
THOWSEN**

Øvrige medvirkende:
SVEIN HOFSETH HOVLAND
GEIR AMUNDSEN

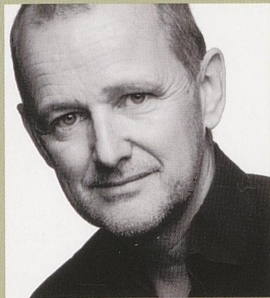
Les mer om våre skuespillere på dns.no

BAK SCENEN

VIBEKE BJELKE, regissør

Vibeke Bjelke jobber med oppsetninger for opera, teater, radio og fjernsyn i hele Norden og har mange suksessfulle forestillinger bak seg. Her på DNS har hun, sammen med sin faste scenograf Steffen Aarfing og DNS-ensemblet, skapt noen uforglemmelige teaterøyeblikk de siste ti årene, med suksessforestillinger som *Festen* av Thomas Vinterberg og *Mogens Rukov* (2002), *Vildanden* av Henrik Ibsen (2004), *Tiden er vårt hjem* av Lars Norén (2006) og *Farlige forbindelser* av Christopher Hampton (2008). Den forrige oppsetningen var *Samtaler med mamma* av Santiago Carlos Oves (2009). Bjelke er spesielt kjent for sitt arbeid med dramatikerens Lars Noréns skuespill og står bak uroppsetningene av *Blod* (1995) og *Guttene i skyggen* (1999), *Anna Politkovskaja in memoriam* (2008) som ble spilt på Betty Nansen Teatret i København. I Norge har hun også instruert blant annet *Privatliv* av Noël Coward ved Oslo Nye Teater i 2003 og *Pinochios aske* (2006) ved Rogaland Teater. Bjelke fikk Teaterjournalisternes årspris i 1990, Teaterkatten for Noréns *Døgnvesener* og Teaterforeningens pris for beste turnéforestilling 91/92 for musikalen *West Side Story*.

STEFFEN AARFING, scenograf

Steffen Aarfing er utdannet ved Kunstakademiets Arkitektskole i København. Siden 1980 har han stått for scenografien til over 150 produksjoner i inn- og utland, med regelmessige oppgaver på Det Kongelige Teater og landsdelsscenerne i Danmark. Steffen har et langvarig samarbeid med Vibeke Bjelke og sammen har de gjort flere forestillinger på DNS, blant annet i Thomas Vinterbergs *Festen* i 2002. Aarfing har designet for en rekke internasjonale operaproduksjoner, deriblant Kasper Holtens berømte Wagner-syklus *Der Ring des Nibelungen* i København, sammen med Marie í Dali, og oppsetninger i blant annet Wien, Stockholm, San Francisco og Moskva, samt skapt scenografi til filmene *Jeg er Dina* og operafilmen *Juan*. Senest har Steffen utført scenografien til en kontroversiell oppsetning av Wagners *Lohengrin* i Deutsche Oper, Berlin.

MARIE Í DALI, kostymedesigner

Marie í Dali er en anerkjent scenograf og kostymedesigner, utdannet fra Wimbledon School of Art i London 1993. Gjennom sitt mangeårige virke, ofte i tett samarbeid med scenograf Steffen Aarfing, har hun inntatt så vel danske som internasjonale scener rundt om i verden og skapt magiske universer og kostymer til alt fra realistisk hverdagsdrama til storslått ballet, opera og film. I samarbeid med tidligere operasjef for Det Kongelige Teater i København, Kasper Holten, har Marie í Dali kreert utallige scenografier og kostymedesign til blant annet Wagners *Ring* og nylig i operafilmen *Juan*. Tidligere har hun laget scenografien til den anmelderroste, moderniserte hiphop-versjonen av Hoffmanns *Nøddeknækkeren*.

DNB

Bank fra
A til Å

STOLT SPONSOR AV
LEVENDE KULTUR

Bilketet
COURTESY: P. B. B. B.

scandic
HOTEL

DNB

DNS DEN
NATIONALE
SCENE

AS Den Nationale Scene, Pb 78 Sentrum, 5803 Bergen, tlf.: 55 54 97 00 | Billettbestilling tlf.: 55 60 70 80, www.dns.no
Ansvarlig utgiver: Agnete G. Haaland | **Redaktør:** Ole Friele jr. | **I redaksjonen:** Ole Friele jr., Tove Jensen Holmås, Solrun Toft Iversen og Vibeke Bjelke. | **Foto:** Fredrik Arff | **Grafisk utforming:** Eva Tuft Design | **Trykk:** Scanner Grafisk

PROGRAM NR. 8 – 2012 | Kr. 50,-